



EUROPEAN CONFERENCE

Conference Proceedings



XIII International Science Conference
«Modern ways of development of science
and the latest theories»

December 11-13, 2023

Madrid, Spain

78.	Подрига В. ОСОБЛИВОСТІ ЗМАЛЮВАННЯ ОБРАЗУ ОПАНАСА НЕЧВОЛОДА В ОПОВІДАННІ “НЕСПОДІВАНЕ” ВОЛОДИМИРА ЛЕОНТОВИЧА	333
79.	Тишакова Л.Т., Харковський Є.М. СОЦІАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА ІСПАНСЬКОЇ МОВ	337
80.	Умрихіна Л.В. ВОЛІТИВНІСТЬ ЯК СЕМАНТИЧНИЙ КОНСТИТУЕНТ СПОНУКАЛЬНИХ І БАЖАЛЬНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ	340
81.	Фандіков Е.С. ТАКТИЧНІ ТА СТРАТЕГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ	344
PHILOSOPHY		
82.	Леценко С.С., Сіренко О.М. ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ	346
83.	Мельник Л.М., Грек І.М. ФІЛОСОФІЯ У ФОРМУВАННІ ЗАГАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИПУСКНИКА ЗВО	348
POLITICS		
84.	Haitbayeva S.K. THE CURRENT STATE AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF SPORTS DIPLOMACY IN TURKMENISTAN	350
85.	Музика Р.В., Орел Ю.Л. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДКРИТОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	353
PSYCHOLOGY		
86.	Korobkina T.V., Slutu S.V. THE RELEVANCE OF DEVELOPING BUSINESS COMMUNICATION SKILLS IN IT SPECIALISTS	359
87.	Афанасенко В., Комар Т., Море В. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ПСИХОЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ФАХІВЦЯ СОЦІОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ	361

ВОЛІТИВНІСТЬ ЯК СЕМАНТИЧНИЙ КОНСТИТУЕНТ СПОНУКАЛЬНИХ І БАЖАЛЬНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ

Умрихіна Л. В.

кандидат філологічних наук,

доцент,

доцент кафедри українознавства

і лінгводидактики

імені О. Г. Муромцевої

Харківського національного педагогічного

університету ім. Г.С. Сковороди

Спонукальні і бажальні висловлення належать до загальної сфери волевиявлення, репрезентуючи волітивне модальне значення. Волітивність як ознака, пов'язана з волевиявленням мовця, є визначальним семантичним компонентом спонукальності і бажальності. Адже джерело виникнення спонукальних і бажальних висловлень зароджується саме у волітивній сфері суб'єкта мовлення. Основу формування спонукування й бажання складають явища, первинно пов'язані з антропоцентричною категорією волі.

У витоках будь-якої мовленнєвої діяльності лежить мотив, що має емоційно-вольову природу. Людські волевиявлення – це феномен нашої мови й нашої мовної свідомості. Зовнішній світ у всіх його виявах завжди був неосяжним джерелом бажань і прагнень особистості. Кожний мовний індивідуум як центральна фігура мовленнєвого спілкування, формуючи продукт власної психічної діяльності у формі фрагменту бажаної картини світу, регулює процес переходу інформації – від індивідуального світу почуттів і думок до зовнішнього – шляхом її ретрансляції через вербалізоване виявлення волі.

Первинно поняття «воля» було введено для пояснення механізму зародження дії, що ґрунтується не тільки на бажанні людини, а й на розумовому рішенні про її здійснення. Розумове рішення у поєднанні з прагненням до дії породжують силу, що нею є воля. Волевиявлення передбачає спрямовану мисленнєво-мовленнєву діяльність особистості, засновану на автмотивації, рівень якої зумовлений ступенем усвідомленості мети.

Спонукальність відбиває вищий ступінь автмотивації особистості мовця, коли спрямованість на об'єкт задоволення поєднана з чітким уявленням про шляхи реалізації задуму. Тож спонукальність можна вважати проявом вольової активності. Бажальність стосується початкового етапу формування вольового акту, коли спрямованість на об'єкт не підкріплена усвідомленням можливого способу досягнення мети, тому волевиявлення не виходить за межі особистісних мрій, має внутрішній характер вияву. Тому бажальність можна вважати проявом відносної вольової пасивності.

Закріплення за лексемою *волевиявлення* різнорідних понять і явищ засвідчує лінгвістичну матеріалізацію складеності перебігу людських психічних процесів й непростого характеру їхнього осягнення. Відповідно до загальноприйнятого тлумачення *волевиявлення* потрактовують у єдності з поняттям *воля*: волевиявлення є виявленням волі [ВТС 2009, с. 200; Словник 1970–1980, с. 726.]. Слово *воля* вміщує у себе рівноправні значеннєві потенції до номінації неоднакових, хоча й суміжних, видів психічної активності людини. Ця лексема функціонує у таких смислових варіантах: свідоме регулювання власної поведінки, прагнення досягти мети, бажання, хотіння, право розпоряджатися на свій розсуд [ВТС 2009, с. 202; Словник 2017, с. 308; НСУМ 2001, с. 373]. Таку полісемантичність простежують і в етимологічних витоках слова. Виокремлення семи «бажання» поряд із семами «влада», «сила», «вибір» дослідники фіксують у зазначеній лексемі, що активно функціонувала в старослов'янських рукописах. Від праслов'янського слова *volja* «воля, бажання» походить й українське слово *воліти* «бажати» [Фатєєва 2006, с. 196]. У понятті «воля» з огляду на новітні дослідження наявний перетин основних понять, як-от: «бажання», «вибір», «незалежність» [Ляхова 2016, с. 127].

У зоні волевиявлення опиняються всі можливі прояви власної волі мовної особистості, об'єднуючи не тільки спонукальність і бажальність, а й необхідність, повинність та ін., що мають тенденцію до співіснування й взаємопроникнення. Відповідні модальні значення часто перетинаються й нашаровуються один на одній, впливаючи на функціонування й загальну семантику кожного, що проблематизує встановлення чітко окреслених меж між ними. Зрозумілим стає виокремлення дослідниками компонента «бажаність» у семантичному складі спонукального значення. Уважають, що якщо мовець спонукає адресата здійснити дію, то він первинно має бажання до цього. Таке положення демонструють, зокрема, дефініції відповідних мовних явищ, наприклад: «імператив виражає волевиявлення мовця – наказ, вимогу, спонукання тощо виконати бажану для нього дію чи набути бажаного для нього процесу чи стану» [Вихованець, Городенська 2017, с. 387]. Це підтверджує ранню тезу про те, що в основі спонукальності лежить волевиявлення адресанта, що включає в себе цілеспрямовану бажальність й усвідомлену необхідність (В. В. Виноградов). Проте останні дослідження засвідчують, що в окремих ситуаціях спонукальність може не виявляти цього імпліцитного компонента, як-от у разі дозволу, коли реалізації певного факту бажає адресат, а не мовець. Також характерна елімінація бажального складника у спонукальних конструкціях, використаних у функції поради, оскільки мовцем може керувати не особисте бажання, а усвідомлення доцільної необхідності якогось факту ірреальної дійсності, здійснення якого слугувало би на користь адресата. Якщо за названих умов відсутність бажання відчутна дистинктивно, то в ситуаціях інших різновидів функціонування спонукального значення наявність/відсутність названого семантичного компонента має хезитаційний характер. Не можна категорично стверджувати, що в основі формування будь-якого спонукального висловлення, лежить саме бажання мовця, а не інші мотиви його продукування.

Філософи мови застерігають від абсолютного ототожнення понять воля, волевиявлення, бажання, для пошуку істини занурючись у підвалини екзистенційно-психологічного розуміння людського буття.

Спонукальність спрямовує вольовий імпульс мовця в бік вольового простору іншої особистості, оскільки передбачає вплив на поведінку адресата. Недарма спонукальність уважають формою впливу на адресата. Спрямування вольового впливу мовця – ініціатора перетворення фрагменту дійсності – на потенційного виконавця цього перетворення передбачає обов'язкову адресованість висловлення. Мовець скеровує свій мовленнєвий імпульс на конкретного суб'єкта сприйняття – реципієнта, – покладаючи на останнього роль потенційного діяча – агенса.

Бажальність відрізняє емоційний характер. Недарма бажальне значення визнають як емоційно забарвлену абстраговану спрямованість до якоїсь дійсності й говорять про переважну афективність продукування висловлень із відповідним значенням [Панчишина 2001, с. 7]. Бажальність має емоційно-вольову направленість до того, щоб щось здійснилося або продовжувало існувати. Бажальність не передбачає обов'язкової апелятивності, виявляючи тенденцію до автозвернення. Бажальне висловлення як репрезентант бажальності містить у собі підґрунтя для інформування про зміст бажаного безвідносно до думок і вчинків слухача. Бажальне висловлення є цінним само собою як своєрідний акт «омовлення» емоційно насаженої думки, що хвилює наразі почуття мовця, а зовсім не як засіб перетворення дійсності, ба більше, чинник переорієнтування чиєїсь поведінки. Недарма бажальним висловленням приписують афективність як специфічну ознаку їхнього продукування. Для бажальних висловлень притаманна миттєвість виникнення мовленнєвої ситуації, що засвідчує їхній спонтанний характер. Мовець часто буває не цілком свідомий мети, причини та інших мотивів мовленнєвої поведінки: «хочу і все». Відсутність мовленнєвого впливу на волю реципієнта зумовлена відсутністю потреби в цьому. Бажальні висловлення є репрезентантами суто когнітивної інформації.

Список літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009.
2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Загнітко А. П., Соколова О. С. Граматика сучасної української мови. Морфологія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017.
3. Новак О. М. Семантична структура лексем-когнатів ВОЛЯ / ВОЉА в українській та сербській мовах. *Слов'янський збірник: зб. наук праць Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*. Одеса, 2019. №23. С. 50–58.
4. Ковальова Т. В. Великий тлумачний словник української мови / Т. В. Ковальова. Харків: Фоліо, 2005.

5. Ляхова О. Словотвірний аспект в аналізі концепту ВОЛЯ. *Вісник Харківського нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія “Філологія”* (74). 2016. С. 124–129.
6. Новий тлумачний словник української мови : у 4 т. / голов. ред. В. Яременко, О. Сліпушко. Київ: Аконт, 2001
7. Словник української мови. В 11 т. / ред. І. К. Білодід. Київ: Наукова думка, 1970–1980.
8. Словник української мови: у 3-х т. Т. 1. / Ред. акад. С. Єфремов, А. Ніковський. Упорядкував: Б. Грінченко. Репринт з видання 1927 р. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017.
9. Панчишина Т.А. Репрезентація ірреального бажання в синтаксичних конструкціях з кон'юктивом у сучасній німецькій мові: Автореф. дис. канд. філол. наук. Київ, 2001.
10. Фатеева Л. М. Структурно-семантичний аналіз вольових актів. *Культура народів Причорномор'я*: научний журнал. № 82. Т. 2. 2006. С. 194–197.